

CÂTEVA CLARIFICĂRI ALE UNOR „CLARIFICĂRI PRIVIND CERCETĂRILE DE LA HODONI (JUD. TIMIȘ) DIN ANII 1959 – 1960“ ... ȘI CÂTE CEVA DESPRE UN OP

Florin Drașovean, Dumitru Țeicu, Marius Muntean

În anul 1996 apărea, la Reșița, o monografie ce prezenta rezultatele cercetărilor efectuate de către Florin Drașovean la Hodoni între anii 1985 și 1991 (Drașovean, Țeicu, Muntean 1996). Cercetările au urmărit cu precădere clarificarea stratigrafiei sitului și cercetarea locuirilor neolitice târzii. Cum era de așteptat, săpăturile au scos la lumină și morminte de înhumație ce au fost puse în evidență și de cercetările anterioare, din 1959 – 1960. La publicarea tuturor materialelor descoperite aici în cei șapte ani de cercetări sistematice (1985 – 1991) am considerat necesar a pune la dispoziția cercetătorilor, pe lângă materialele vinčiene și tisoide și toate informațiile legate de necropola medievală timpurie. Dacă lucrurile erau oarecum clare privind locuința Tisa săpată în 1959, nu aceeași era situația în privința mormintelor medievale. Pentru aceasta, Florin Drașovean a cooptat în colectivul de redactare a monografiei doi specialiști cunoscuți din domeniu: un arheolog medievist (dr. Dumitru Țeicu) și un antropolog (dr. med. Marius Muntean), care au avut sarcina de a oferi o imagine congruentă și completă a cimitirului, care să includă toate mormintele, inclusiv cele descoperite anterior (1959 – 1960) de către Marius Moga și Ortansa Radu. În întreprinderea coautorilor, la compararea celor publicate în 1979 de Adrian Bejan cu scheletele și inventarele acestora aflate în depozitele Muzeului Banatului au fost constatate inadvertențe majore ce nu puteau fi trecute cu vederea de nici un cercetător onest. Prin urmare, în monografie s-a discutat, comparat și, în parte, lămurit corespondența scheletelor, așa cum au fost publicate de A. Bejan, cu materialele antropologice aflate în depozitele Muzeului Banatului.

Această decizie a noastră a fost bine primită de profesorul Marius Moga, care a lecturat cartea și a avut cuvinte de apreciere asupra modului cum s-a încercat - și reușit - rezolvarea problemei mormintelor medievale timpurii. El intenționa chiar să sublinieze acest lucru într-o recenzie, dar moartea fulgerătoare l-a împiedicat să-și ducă la bun sfârșit această dorință. O asemenea recenzie, venită din partea celui care a condus cercetările de la Hodoni din anii 1959 – 1960

ne-ar fi onorat, iar observațiile sale, ce ar fi fost făcute cu probitatea omului de știință, s-ar fi încadrat, cu certitudine, în categoria clarificărilor.

Întreprinderea noastră de a lămuri încurcăturile inventarelor mormintelor survenite în depozite l-a determinat pe Adrian Bejan să publice în 1997, într-o revistă litografiată a Universității de Vest din Timișoara, *Studii de istorie a Banatului*, nr. XVII – XVIII, 1996, periodic editat de Facultatea de Litere, Filosofie și Istorie, o recenzie, aproximativă și parțială, a cărții noastre, cu intenția, declarată încă din titlu, de a aduce *Clarificări privind cercetările de la Hodoni (jud. Timiș) din anii 1959 – 1960*.

Adrian Bejan este arheologul – actualmente cadru universitar - ce a prelucrat și publicat (Bejan, Moga 1979) mormintele medievale săpate în 1959 – 1960 de către Marius Moga și Ortansa Radu. Intenția de a lămuri ceea ce nu a lămurit în articolul său din 1973 – când o putea face dacă ar fi analizat, chiar și superficial, informațiile lui Marius Moga – și a ne reproșa faptul că noi am făcut-o acum, ni se pare în ultimă instanță o problemă de morală și cod deontologic. Dar, pentru a nu rămâne în sfera generalului sau al fabulațiilor sterile, să analizăm rândurile lui Adrian Bejan.

Astfel, la prezentarea de către M. Muntean a materialului osteologic s-a arătat că pe capacul unora dintre cutiile în care se păstrează oasele sunt inscripționate greșit numerele mormintelor din care provin. Faptul a impus reidentificarea mormintelor din care proveneau oasele. Identificarea mormintelor s-a făcut corelând oasele din cutii cu desenele și descrierea mormintelor din articolul *Necropola feudal-timpurie de la Hodoni (jud. Timiș)*, semnat de Adrian Bejan și Marius Moga și publicat în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 159-168.

Este adevărat că inadvertențele se puteau trece sub tăcere, așa cum a făcut-o Adrian Bejan în 1973.

Nu ne-am permis acest lucru, atât datorită deontologiei profesionale cât și pentru că am presupus că în viitor oasele vor fi reanalizate și, prin prezentarea stării lor actuale s-a urmărit printre altele și ușurarea muncii viitorilor cercetători.

Adrian Bejan consideră că această prezentare:

– scade valoarea demersului științific

– elimină aportul la cercetări a arheologului Ortansa Radu și compromite rezultatele muncii arheologului Marius Moga.

Referitor la aportul arheologului Ortansa Radu, A. Bejan scrie următoarele (Bejan 1996, p. 295):

În anii 1959 – 1960 s-au desfășurat de către Muzeul Banatului din Timișoara cercetări arheologice în localitatea Hodoni – punct “Pocioroane” de către un colectiv de cercetare format din arheologii Marius Moga și Ortansa Radu...

La p. 297, A. Bejan întărește afirmația:

Se poate concluziona:

– cercetarea din anii 1959 – 1960 a fost efectuată de către Marius Moga și Ortansa Radu (colectiv de cercetare).

La p. 298, A. Bejan afirmă că: *Singurele documente de săpături valabile pentru cercetările de la Hodoni – Pocioioane sunt cele ale lui Marius Moga (din articolul comun A. Bejan, M. Moga) pentru anii 1959 și 1960.*

În studiul antropologic al oaselor provenite din săpăturile arheologice de la Hodoni, din anii 1959 – 1960, nu este menționat aportul arheologului Ortansa Radu, deoarece aceasta este menționat nu acolo unde vrea A. Bejan, ci la locul potrivit, la capitolul de istorie a cercetărilor, unde se acordă întreaga atenție contribuției doamnei Ortansa Radu, care a fost arheolog și nu antropolog. Este surprinzătoare această luare de poziție acum, după ce în 1979 (Bejan, Moga 1979, 162, nota 1), A. Bejan afirma, în conformitate cu “*singurele documente de săpături valabile*”...: “*Săpăturile arheologice din anii 1959 – 1960 s-au efectuat sub conducerea directorului din acea perioadă a Muzeului Banatului, Marius Moga. La sondajul din anul 1976 au participat Ortansa Radu și Constatin Răileanu, muzeografi principali și A. Bejan, muzeograf la aceeași instituție*”. Deci nu noi, ci A. Bejan este cel care “*elimină aportul la săpături a arheologului Ortansa Radu*”.

Privitor la afirmația că demersul nostru “*compromite rezultatele muncii arheologului Marius Moga*”, ținem să îi reamintim lui A. Bejan că încercările noastre de a clarifica inadvertențele ivite în sfera mormintelor medievale nu au condus și nu ar fi putut conduce la “*compromiterea rezultatelor muncii lui Marius Moga*” ci, dimpotrivă, prin lămurirea, atât cât s-a mai putut, a problemelor ridicate de acestea, munca depusă de Marius Moga, și-am adăuga noi, și a Ortansei Radu, își dobândește valențele ei reale, cu atât mai mult cu cât încurcăturile din depozit au fost făcute după ce Marius Moga ieșise la pensie și implicat nu domniei sale i se pot atribui aceste încurcături.

În continuare, la p. 297, A. Bejan (1996) reproșează următoarele: “*Este evidentă lipsa intenției de a pune de acord a materialului arheologic cu descrierea publicată (cu menționarea eventual al unui mormânt suplimentar al 12-lea) și că s-a dorit “corectarea” discordanțelor specificate anterior prin resistemizarea și renumerotarea întregului material*”.

Reproșul făcut este gratuit și, credem, este dictat fie de orgolii personale fie de faptul – reieșit și dintr-o remarcă anterioară – că A. Bejan nu a citit, sau dacă a făcut-o nu a înțeles logica excursului redactat de M. Muntean. Primele 11 morminte descrise păstrează numerotarea din descrierea făcută de A. Bejan, M. Moga (1979), iar mormântul suplimentar este notat cu M12.

În monografia Hodoni, la p. 44, paragraful 2, scrie: ...” *pe baza desenelor mormintelor și a descrierii lor am “împerecheat” scheletele cu numerele sub care au fost descrise mormintele de către A. Bejan*”.

Mormântul suplimentar, din care se păstrează un mic număr de fragmente osoase a fost notat cu M12. Alături de fragmentele osoase se găsește o hârtie de ambalaj pe care este scris:

“Notație de șantier: Sect. I. Schelet de copil. Lipsă: mâna dreaptă, coșul pieptului – partea dreaptă, șira spinării, picioarele de la genunchi în jos. Alături de copil se găsesc fragmente de vas, fragmente de oase animale?, un cercel de bronz”.

Alături de text este schițată poziția mormântului. Mormântul apare într-un profil al secțiunii I.

Notația de șantier este reprodusă în manuscrisul monografiei Hodoni sub forma unei note care s-a pierdut, din păcate, la tipar și în monografie apare doar trimiterea (M. Moga, 1960).

Oasele provenite din acest mormânt sunt depuse într-o cutie inscripționată cu M6. Este posibil ca notația să nu fi fost transcrisă în documentația de săpături și numerotarea s-a reluat de la M6. În acest fel s-ar putea explica descrierea a 11 morminte (Bejan, Moga 1979) față de 12 morminte raportate (Moga, Radu 1977).

În lucrarea din 1979 (A. Bejan, M. Moga) este notat tot cu M6 și primul mormânt descoperit (copilul depus în poziția chircit – păstrat *in situ*).

Este posibil ca *cercelul de bronz* descris în notația de șantier să fie cel descris la M11: *Probabil lui îi aparține inelul de bronz având o extremitate îndoită și răsucită.*

La aceeași concluzie ar fi fost posibil să ajungă și domnul A. Bejan dacă ar fi analizat cu probitate informațiile conținute de *“singurele documente de săpături valabile”*.

La p. 297, A. Bejan citează incorect: *În inventarul arheologic ... lipseau oasele din mormintele 1, 3, 8 și 12.* În realitate este scris: *În materialul osteologic primit spre determinare, lipseau oasele din mormintele 1, 3, 8 și 12.*

Oasele determinate sunt oase umane rămase ca urmare a descompunerii cadavrelor depuse în morminte. Datorită conservării lor fragmentare au fost numite *material osteologic* și nu schelete. Asimilarea acestor oase cu *inventarul arheologic* ar presupune că provin din ofranda de carne. Conform lui M. Pippidi (1976) – un mormânt conține pe lângă cadavru sau resturile lui arse și inventarul funerar (totalitatea obiectelor aparținând celui decedat sau depuse ca ofrandă).

La p. 296, A. Bejan citează trunchiat, alăturând cuvinte din paragrafe diferite. Rezultă o propoziție fără înțeles. Este o provocare care nu merită un răspuns.

La p. 296, A. Bejan afirmă:

... cercetările s-au desfășurat într-o epocă în care preocupările antropologice erau inexistente sau rare.

Deoarece A. Bejan nu cunoaște ce ține de bibliografia elementară îl informăm, oricât i s-ar părea de bizar, că începând din anul 1956, în România se publică o revistă de antropologie. Numărul articolelor de antropologie istorică era mai mare în deceniul al VI-lea decât azi. Mai mult chiar, pentru monografia antropologică Sărata Monteoru (1962), autorul acesteia, C. Maximilian, a fost laureat cu Premiul Academiei.

Se pare însă că A. Bejan, care predă și cursul de Arheologie la secția de istorie a Facultății de Litere, Filosofie și Istorie a Universității de Vest Timișoara nu cunoaște aceste lucruri elementare, cunoscute chiar și de unii dintre studenți.

La aceleași valențe se ridică și concluziile "recenziei", care strălucesc prin platitudini și enormități (ex.: *absolutizarea în cercetare a stadiului actual* [1996] *a materialului osteologic dăunează asupra rezultatelor cercetării, scăzându-le valoarea*) și sunt o încununare normală pentru valoarea observațiilor și judecăților de valoare emise de A. Bejan. Unele dintre acestea sunt aproape tot atât de hazlii precum multe din nonsensurile și inadvertențele unei alte lucrări semnate de A. Bejan (*Istoria României*, I, Ed. Mirton, Timișoara 1995) după care învață studenții Facultății de istorie a Universității de Vest din Timișoara, carte ce în alte centre universitare se citește cu sufletul la gură concurând cu succes umorul *Academiei Cațavencu*.

În final îl îndemnăm pe Adrian Bejan să mediteze nu atât la rândurile de față, menite să clarifice o realitate arheologică și să împiedice o falsă dispută în jurul necropolei de la Hodoni, cât la următoarele:

– continuă să aibe și azi A. Bejan preocupări privind orarul de muncă al șefilor șantierelor pe care este invitat și al colegilor săi în detrimentul observației științifice? (vezi de pildă nota sa referitoare la participarea pe șantierul Remetea Mare: Bejan 1995, 172, n. 3, a)

– mai are domnul A. Bejan obiceiul de a copia - în puținul timp pe care și-l rezervă pentru a participa pe șantierele arheologice pe care este cooptat - observațiile consemnate în jurnalul de șantier al șefului de colectiv și de a publica informația astfel obținută (Bejan 1995, 60-63) fără, nici măcar, o consultare formală a acestuia? (așa cum a procedat în anul 1993 pe șantierul arheologic de la Sânandrei).

– continuă să dobândească dreptul de a publica materiale arheologice de pe șantierele altora de la directori de instituții care prin profesia și formația lor nu au avut nici un fel de contact cu arheologia? (cf. Bejan 1986, 259, n. 2)

– continuă dl. Bejan să susțină că în gropile de provizii piriforme daco-romane se construiau rafturi de lemn și dacă da, cum le foloseau?

BIBLIOGRAFIE

- Bejan, Moga 1979 – Bejan, Adrian, Moga, Marius, *Necropola feudal-timpurie de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *Tibiscus*, V, 1979, p. 159-168.
- Bejan 1986 – Bejan, Adrian, în *Tibiscum*, VI, 1986
- Bejan 1995 – Bejan, Adrian, *Banatul în secolele IV-XII*, Ed. de Vest, Timișoara, 1995.
- Bejan 1996 – Bejan, Adrian, *Clarificări privind cercetările de la Hodoni (jud. Timiș) din anii 1959 – 1960*, în *Studii de istorie a Banatului*, XVII-XVIII, p. 295-298.
- Bejan 1996a – Bejan, Adrian, *Istoria României*, I, Ed. Mirton, Timișoara, 1996
- Drașovean, Țicu, Muntean 1996 - Drașovean, Florin, Țicu, Dumitru Muntean, Marius, *Hodoni – locuirile neolitice și necropola medievală timpurie*, Reșița, 1996
- Moga, Radu 1977 - Moga, Marius, Radu, Ortansa, *Contribuții la cunoașterea culturii Tisa I în lumina descoperirilor de la Hodoni (1959 – 1960)*, în *StComCaransebeș*, II, 1977, p. 231-238
- Pippidi 1976 – Pippidi, D., M., în *Dicționar de istorie veche a României*, Bucuresti, 1976.